

El terratrèmol de la Candelera

Dolors Garcia i Cornellà. *Serena*. Il·lustracions de Jordi Vila Delclòs. Disseny coberta: Jordi Salvany. Col·lecció Narrativa Singular. Editorial Cruïlla. Barcelona, 2012. A partir 12 anys. Pàgs. 189. Preu paper: 14,50 €.

El terratrèmol més important i popular que ha patit Catalunya en la seva història —i que estigui documentat— va tenir lloc el 2 de febrer del 1428, dia de la Candelera. D'aquí ve que la veu popular l'hagi anomenat des de sempre com el terratrèmol de la Candelera.

Aquell dia, diuen els arxius, un terratrèmol de 6,5 graus de l'escala de Richter, amb epicentre a Camprodon, va sacsejar tot el país, provocant, per exemple, l'ensorrament del Monestir de Sant

Martí del Canigó, entre altres destrosses arreu del territori, a més de deixar uns dos mil morts.

A la ciutat de Barcelona, el terratrèmol es va aferrisar en les cases més febles de la Ribera i, especialment, sobre l'Església de Santa Maria del Mar, a l'hora de la celebració de la Candelera. La sacsejada va esmicolar la rosassa del temple i la caiguda de les lloses va ocasionar almenys una trentena de morts d'entre els que assistien a la celebració.

En aquella època, Catalunya tenia un elevat índex de pobresa i mortalitat i la població més menestral malvivía entre la platja que feia també de port i la que es consideraria després la riquesa del Gòtic amb les construccions medievals que avui constitueixen un dels barris més ben conservats d'Europa.

L'efemèride del terratrèmol de la Candelera, el paisatge medieval barceloní i la seva gent, són els tres eixos dels quals parteix l'autora Dolors Garcia i Cornellà (Girona, 1956) per crear una novel·la de ficció històrica que té com a personatge principal la jove Serena, una noia preadolescent, de casa pobra, de família dedicada a fer atesanalment soles de tapins —les sandàlies que era el calçat més usual aleshores—, i que en perdre la mare en el terratrèmol i tenir el pare segrestat pels corsaris, es veu empesa a fer-se càrrec de les germanes petites i abocada a portar tot el pes de la casa.

Serena és una novel·la eminentment reivindicativa del paper de la dona quan aquesta encara no tenia el reconeixement laboral que aconseguiria segles després. La jove Serena no només agafa les regnes de la casa sinó que vol construir un futur no només per a ella sinó també per als seus. Per això aprèn les tasques de llevadora d'una dona experimentada en aquests afers que fa també de tutora legal de la família mentre el pare no torna del seu segrest marítim. I per això també malda per aprendre a llegir, comptar i escriure, i per ensenyar els germans i germanes —són nou en total a la família— en un clima d'hostilitat, discriminació i supervivència pel dia a dia.

L'autora fa un retrat de la societat medieval molt fidel i, si se'm permet la comparació, també molt cinematogràfic. En alguns moments del relat, m'ha semblat veure que *Serena* amaga un possible guió cinematogràfic que, si visquéssim temps millors i els qui remenen la caixa no pensessin que el cinema se'n pot estar, es mereixeria ser portat a la pantalla. He d'admetre que seria una producció costosa (vestuari, ambientació, protagonistes joves i extrems, efectes espectaculars...) però tan enriquidora com ha passat amb l'adaptació de 'Les veus del Pamano' i 'Pa negre', o com passarà amb 'Olor de colònia' o 'Incerta glòria', que remetent a altres

moments històrics.

La trama de *Serena* combina aquesta recreació medieval amb els sentiments personals intemporals. No hi falten, doncs, els enamoraments adolescents, les penúries familiars, la constància dels matrimonis concertats, les dificultats del pagament del dot per part de la núvia, una llampegada de la relació amb les cases nobles, la força del poderós vençuda per l'enginy i l'honestedat dels humils, els primers contractes notariais, i encara el rerefons de la presència reial, amb l'estada al Gòtic de la reina Maria de Castella, dona culta, esposa del rei d'Aragó i comte de Catalunya, Alfons el Magnànim, personatge més enderiat en les seves conquestes mediterrànies i especialment la de Nàpols on es va quedar en un autoexili deixant més sola que la una la seva esposa.

Si a hores d'ara encara hi ha drapaires moderns que troben lligalls de cartes i paper esgrogueït abandonats en armaris de pisos antics per buidar, que amaguen correspondència valuosa entre personatges contemporanis —com és el cas d'un aplec de misives mantingudes amb personalitats com Lluís Companys o Pau Casals que van acabar recuperades per l'Associació de Memòria Història de Manresa— també l'autora s'empara d'aquesta casualitat a l'època medieval fent que una remesa de paper vell que *Serena* necessita per convertir en soles de tapins, contingui una documentació valuosa que, en mans del seu propietari, canviarà la vida i suavitzarà les penúries de la família.

Novel·la de fons tràgic, però amb desenllaç, si no feliç del tot, almenys de caràcter positiu per la trajectòria d'esforç que ha envoltat les circumstàncies de la jove *Serena* i també l'ajut emprenedor i manetes d'un jove cosí seu vingut dels camps dels voltants de Barcelona. Novel·la també que fa que el lector pugui recórrer físicament encara avui, amb una mica d'imaginació, per carrers com els de Regomir, Flassaders, Espaseria o Montcada.

El llibre ha reproduït, a coberta i contracoberta amb solapes desplegable, una suggerent il·lustració de tres pams de llargada, a tot color, amb l'estil inconfusible de Jordi Vila Delclòs, que dels traços just esbossats en fa una imatge plena, i que reproduïx la façana marítima de la Barcelona medieval, amb el penyal encara pelat de Montjuïc al fons, barques de pescadors a la platja i l'esquelet d'alguns dels edificis que ja feien de Barcelona un dels ports més cobejats del segle XV.

A l'interior, alternant les pàgines dels diversos capítols de la novel·la, els petits dibuixos en negre no volen substituir la imaginació del lector i reproduïxen en canvi, com si fos el passeig per un museu etnològic, algunes peces pròpies de la manera de

viure i treballar a l'època: gerres, tupins, escales de fusta, panys i forrellats, olles amb clemàstecs, bocois, paneres, culleres de fusta, tridents, gerres d'oli, una caixa de núvia, càntirs, escambells, escombres de bruc, un pergamí notarial, argolles, claus, mà de morter i recipient de pedra, fruita, aviram, llaguts de vela... Una manera subtil d'acompanyar la història de la jove Serena i fer de la novel·la una lectura sense frontera d'edat.
